

Sognets ældste fortæller

Den 23.-6.-1959 døde Magleby Sogns ældste — enkefru Karoline Christiansen. Fru Christiansen, der med alderen var blevet helt blind, har fortalt mig følgende om sin barndomstid — med tilladelse til at offentliggøre det.

M. A. E b b e s e n.

Før den nuværende Østerhovedgård i Magleby sogn i 1880'erne blev bygget, lå der på dens jorder ikke mindre end fem gode bøndergårde. Den ene af disse havde min fader, Hans Peter Jørgensen, i fæste, til han døde i året 1880, og efter hans død havde min moder gården i fæste til 1887, da den blev nedlagt som selvstændig gård og dens jorder lagt ind under Østerhovedgården.

Min faders gård lå sydøst for Østerhovedgården, et stykke til venstre for vejen, før denne drejer ud mod Sevedø. Den blev i daglig tale kaldt Per Bondefogeds gård. Den bestod af fire sammenbyggede længer. Der førte to porte ind til gårdspladsen. Den ene port vendte mod vest. Gennem den kom man ud til vejen, der gik til Magleby og Skælskør. Den anden, der kaldtes Tofteporten, vendte mod øst, og gennem den kom man ud på markvejen, der gik ned over agrene til „Flasken“, en lavvandet fjord, der skærer sig ind fra Smålandshavet.

Ud mod gårdspladsen vendte stuehusets hovedindgang. Indgangsdøren åbnede adgang til en stenlagt gang. Til venstre for denne var dagligstuen, der havde meget svære udskårne bjælker. Langs bjælkerne var der hylder, hvorpå der stod tintallerkener, kobbertøj og andre pyntegenstande. Jeg husker, at min fader en dag kom hjem fra byen med en ny almanak. Han lagde den højtideligt op på en af hylderne og indskærpede os, at vi ikke måtte røre den; men om aftenen læste han højt af den, hvad vi var meget optaget af.

På den ene bjælke var der en oval udbulning, og når man bankede herpå, lød det hult. Afdøde proprietær Vilhelm Jespersen, Annejeggården, der undertiden kom på besøg, sagde, at den bjælke måtte vi have undersøgt, for der skulle nok være gemt noget der. Det viste sig også, at der var et hemmeligt rum; men der var desværre ikke noget i det.

En anden velset gæst var pastor Rønne fra Magleby, der gerne fortalte træk fra bibel- og kirkehistorien. Engang fortalte han meget levende om Paulus og sluttede med følgende passus: „Men så gik de hen og huggede hovedet af Paulus“, hvortil min farfader, der spændt havde fulgt beretningen, udbrød: „Men hillemand, Karl.“ Pastor Rønne var i regelen til fods, når han færdedes i sognet, og traf han ind på en gård ved spisetid, kunne han på en fin måde give til kende, at han gerne spiste med. En dag kom han ind på en gård, hvor de havde fået stegt flæsk til middag; men man var lige gået fra bordet. Præsten lod sig alligevel mærke med, at han gerne ville spise. Konen begyndte med at varme meldyppelsen og satte den ind på bordet; mens hun varmede flæsken. Da hun kom ind med flæsken, opdagede hun til sin forfær-

delse, at præsten havde spist meldyppelsen som forret, og han påstod endda, at det var en udmærket ret.

Langs dagligstuen ydervæg ud mod gården var der en gåsebænk med hjerteformede huller. I den lå gæssene på æg og stak undertiden næbbene ud af hullerne. Jeg husker, at min moder regelmæssigt skar friske græstørv af og lagde dem ind på stuegulvet til gæssene.

Når gæslingerne var 3—4 uger gamle, fik de lov sammen med livgæssene at slippe ud i det fri, hvor de i sommerens løb blev passet af gåsepigen, der i flere år var identisk med mig. Når de blev sluppet ud, var det en gammel skik, at konen på gården først puttede dem gennem sit ene bukseben — en for en. En kone, der var i færd med dette, sagde til en genstridig gæsling: „Ja, I skal nu alle den samme vej!“ Det kom de også, for uden for porten snappede ræven dem alle sammen.

Vi havde vel et halvt hundrede gæs, og om efteråret var der travlt med at slagte størsteparten af dem. De første gæs, der blev slagtet var stubgæs, der havde gået og pillet spildkorn op på markerne. Resten blev sat i fedesti, hvor de blev fodret i en hæk, en slags krybbe med tremmevægge.

Langs gåsebænken stod langbordet, og for dets øverste bordende var der et højsæde. Ved siden af dette — ind mod væggen var der et lille skab til snapsflasken og andre livsfornødenheder. På skabsdøren var der malet et latinsk vers. Denne dør blev i sin tid overgivet til dr. Møller i Skælskør, der foregav, at han ville sende den til et museum.

Ved væggen ud mod haven var der to alkover, og midt imellem dem var der et vindue. Under vinduet stod en dragkiste. Gulvet i stuen var af ler og måtte repareres en gang

imellem. Især blev det hurtigt medtaget, hvor pigerne havde deres plads ved bordet, for de måtte stå op under måltiderne, da de stadig skulle gå til hånde.

Oven for dagligstuen var storstuen og oven for denne igen en stue, som vi kaldte mellemstuen, samt nogle småkamre; der var i det hele taget lidt bedre plads end på nabogårdene.

I køkkenet var der åbent ildsted med røghat over. Der var nogle trefødder til at sætte gryderne på og en kjælske, der hang lodret ned over ildstedet, og som kunne hæves og sænkes. Jeg husker ligeledes den gamle bageovn, som skulle varmes op fra bryggeret. Da den blev brudt ned, fandt man under nedbrydningen en del pengestykker, som forpagter Lassens datter på Østerhovedgården fik lavet et smykke af.

Vore marker lå omkring gården ned mod den lille fjord „Flasken“. Ude i fjorden lå en lille ø „Krageholmen“. Her var der god græsning til kreaturerne i sommertiden; men vi måtte trække dem hjem, hver gang de skulle vandes, for der var ikke fersk vand på øen; vandet var da heller ikke ret dybt.

Som de fleste gårde dengang havde vi mange får, og når de skulle vaskes og klippes, havde vi gerne to—tre koner til hjælp; det var ikke så lige en sag at håndtere en fåresaks, og der måtte nogle til at holde og binde fårene. Senere kom arbejdet med at få ulden kartet og spundet; der var altid nok at tage vare på. Af fårenes talg lavede vi selv lys til de lange vinteraftener.

Hver sommer havde vi et stykke jord tilsået med hør; det gav meget arbejde, når høsten kom. Først skulle hørrer ruskes, d. v. s. den skulle trækkes op med rod og lægges på skår i lige rækker. Når den havde ligget en tid og var blevet

påvirket af vejr og vind, blev den kørt hjem for at blive tærsket. Bagefter blev den igen kørt ud på marken. Senere blev hørstænglerne lagt i blød i et vandhul. Det var begyndelsen til den såkaldte rødning, der fortsattes med, at hørren blev anbragt over nogle dybe render. I renderne antændtes der en svag ild, der naturligvis ikke måtte bryde ud i lys lue. Ilden blev holdt nede og skulle helst udvikle så megen røg som muligt. Når rødningen endelig var forbi, fulgte den omstændelige proces med brydning, skætning og hegling. Endelig var taverne fine og ensartede, og så skulle de vaskes i askelud. Til allersidst blev det hele kørt til stranden og vasket i saltvand.

Af hørren blev der vævet lagener og bolstre. Ulden brugte vi til kjoletøj, strømper m. m. Der var to vævere på Stignæs. Den ene boede i Fårentofte ved siden af Stignæs gamle skole (Det er nu Berlingske Tidendes feriehus). Den anden boede i Østerhoved i det hus, der nu tilhører fisker Carl Steins enke. Han hed Peder Jensen. Vi fik altid vævet hos sidstnævnte. Når konerne skulle til væveren for at udvælge et mønster, vankede der kaffe; det kaldtes „rendegilde“. Skulle vi have syet tøj, kom der gerne en syerske for at tage mål. Når tøjet skulle prøves eller var færdigt, vankede der også kaffe; det kaldtes „snevergilde“. Vi ville nødigt hen i syerskens hjem; for hendes brødre havde ord for at ville kysse de unge piger.

I de lange vinteraftener var der travlhed med at få spundet garn til vævningen, både af hør og uld. Ved heglingen var hørtaverne blevet delt i to bunker, een bunke med fine, rene taver og en anden med mere grove taver, der endnu kunne indeholde lidt skæver (blår). De rene taver svøbtes om et

rundt træhoved (rokkehovedet), der var anbragt på en stang, der ragede op fra rokkens forparti, og herfra lededes de ind i tenen. De grove taver blev anbragt i en slags hæk, en rund træplade med opretstående pinde, der ligeledes anbragtes på rokken. Tit blev der sunget til, når garnet blev spundet; men det skulle helst være en lystig vise, så der kunne blive gang i rokkehjulet; min faster på Øxnæsgården havde en pige, der altid sang „Længe nok har jeg bondepige været.“ Den vise var god nok; men hun sang den så langsomt og drævende, at en af karlene udbød: „Den er noget langsom at spinde efter.“

Også mandfolkene havde ofte et eller andet for i de lange aftener. Jeg har endnu en gammel „lysekælling“, som min far har udskåret. De to arme, som lyseholderne er anbragt på, kan hejses op og ned og fastgøres i takker ligesom på en kjælske. Flere opkøbere har været ude efter den; men den har aldrig været til salg.

Tiden bød ikke på megen underholdning; men til gengæld forstod vi bedre selv at lege end nutidens ungdom. Vi læste ikke romaner; men vi digtede dem på en måde selv. Vi kom heller ikke i teater; men vi opførte selv små dramatiske begivenheder. Især var det en yndet sport at lege bryllup, og brudefolk, præst og degn gik i den grad op i deres roller, at moder forskrækket kunne udbryde: „Nej, det må I skam ikke.“

Juleaften var som nu en særlig festaften; da fik lænkehunden lov at komme ind i stuen, og den sad ved siden af fader for bordenden. Når der deltes nødder og godter ud, knækkede den nødderne med tænderne og snusede rundt med snuden mellem skallerne, til den fandt kernerne. Til daglig

stod den i porten, hvor den havde et lille rum ind ved siden. Jeg husker et par af vore hunde, der hed: „Grib an“ og „Valdene“.

Om sommeren samledes vi undertiden til dans og leg i den lille skov ved Sevedøvejen („Paradis“). Så kom gamle Madam Petersen fra „Lille Sevedø“ gerne ud med rødgrød og æbleskiver til os. Også i den lille lund „Stubberne“ i Østerhoved var der et samlingssted, og der var somme tider illumineret med kulørte lamper i træerne, når vi holdt fest der. Senere arrangeredes der kapsejladser fra Stignæs Skov. Det var ålefiskerne, der ordnede det.

En særlig fornøjelse for os børn var det, når vi skulle over at besøge min faster på Øxnæsgården. Hun plejede gerne at hænge en klud op på en stang, når hun havde bagt pandekager; så trak vi strømperne af og vadede over „Flasken“ til Øxnæs.

Hvert år kom den gamle kammerherre på Borreby agende i sin cabriolet for at anvise, hvor mange træer vi måtte fælde i den lille skov ved Sevedøvejen. Skoven var dengang større end nu og strakte sig på begge sider af vejen. Det var ofte mig, der måtte sætte mig op i kammerherrens vogn og tage med ud og overvære afmærkningen.

Trods den afsides beliggenhed, mit barndomshjem havde, var der altså afveksling nok i livet; men det havde også sine alvorstunder. En tung dag var det, da min far døde, før jeg endnu var blevet voksen, men også i sorgen søgte folk sammen. Der var 40 vogne, der fugte ham til hans sidste hvilested. Uden for gården var der rejst en port af grønt, og væveren fra Østerhoved havde lavet et fint skilt over den. På den ene side af skiltet stod der: „Mit kære hjem, jeg nu

forlader“. På den anden side stod blot det ene ord „Farvel“. Da vi kom til Præstebanken, standsede alle vognene, og resten af vejen blev kisten båret.

Vi var naboer til Sevedøgården, hvor madam Fiedler boede. Hendes mand, Valdemar Fiedler¹), var digteren Carl Baggers gode ven og broder til Thora Fiedler; men Valdemar Fiedler var allerede dengang skilt fra sin kone og var blevet udnævnt til birkedommer i Rude. Madam Fiedler beholdt Sevedø og drev gården sammen med sønnen Christian Fiedler. Han var dog ikke meget værd. Næsten hver dag skulle han en omgang til Skælskør, hvor han tilbragte tiden på værtshus. På hjemvejen søgte han gerne indenfor hos os for at få en tår kaffe og komme lidt til fornuft før den endelige hjemkomst. En anden af Valdemar Fiedlers sønner var læge i Skælskør. Han boede, hvor læge Bøggild nu har sin lægebolig. En tredie søn, Jacob Fiedler, var skibstømmer i Korsør. Der var flere andre børn i ægteskabet; men i hvert fald sønnerne gik det skævt; de havde arvet faderens hang til stærke drikke. En af dem, Peder Johansen Fiedler, nåede at tage juridisk embedseksamen, men døde pludseligt, da han ville hvile sig ud i hjemmet efter eksamenstidens slid. Et par døtre gik det bedre; de blev gift med mænd af ansete familier; en anden datter døde som barn og ligger begravet på Magleby kirkegård (Thora Alvilde Fiedler, f. 1842 — d. 1847). Her ligger også Christian Fiedler begravet (f. 1838 — d. 1896) sammen med moderen, Ane Cathrine Fiedler (f. 1818 — d. 1893). Som et kuriosum kan nævnes, at de på Sevedø havde to hunde; den ene hed Berg og den anden Estrup, og pudsigt nok gik de to hunde altid og snerrede ad hinanden.

Når folk kom sammen, fortaltes der ofte historier. Jeg husker en enkelt af dem: Engang var en af nisserne på Øxnæsgården gået over til Sevedø for at låne øl; han fik også noget; men ved Krageholmen kom han op at slås med Sevedønissen, så alt øllet spildtes; det skal være derfor, at vandet er så rødt ved Krageholmen. En af de tidligere fæstere på Øxnæsgården var meget overtroisk, og når han gik over gårdspladsen, truede han altid op mod et lille vindue i taget; det gjaldt jo om at holde de nysgerrige nisser lidt på afstand.

Et yndet samtaleemne var også en tragedie, der for mange år siden skulle være udspillet på en stor gård i Østerhoved, hvor der boede fornemme folk²). Da gårdmandens tre døtre en søndag ville gå i kirke, blev de ved Skindeled overfaldet af tre røvere, som voldtog dem, slog dem ihjel og røvede deres smykker³).

Et andet mord var i mere frisk erindring, da det blev udøvet i min farfaders tid. En af hans naboer havde givet sin kone vitriololie for at slippe af med hende; men giften virkede kun langsomt. Først efter et langt sygeleje på over to måneder døde konen. I al den tid måtte min farmoder og farfader (Gmd. Jørgen Pedersen) ofte tilse hende, da manden var på arbejde. Til sidst blev sagen meldt, og manden, indsidder Christian Pedersen, blev dømt til døden. Han blev henrettet på Kanchøj ved Skælskør⁴). Her henrettedes nogle år senere en anden mand fra sognet — kaldet Laksen; han havde også begået et mord. Jeg husker, at moder undertiden bragte mad op til hans enke i fattighuset.

I nogle år efter min faders død boede vi stadig på gården; men så blev dens jorder lagt ind til den nuværende Øster-

hovedgård, og den 3. marts 1887 flyttede min moder og jeg til Magleby, hvor jeg senere blev gift med møller L. P. Christiansen. Gårdens stuehus i Østerhoved blev stående en år-række derefter og tjente som arbejderbolig.

Caroline Christiansen.

NOTER

1) Valdemar Fiedler købte Sevedø i 1837. Samme år sendte han en dag sin husmand, Hans Pedersen, ud for at grave sten op ved stranden. Under arbejdet gjorde husmanden et sjældent fund. Ved en stor sten fandt han $1\frac{1}{2}$ alen under jorden en tinkande fuld af mønter. Kanden, der gik itu, havde form som de sædvanlige ølkrus med hank og låg. Der var ikke mindre end 1169 mønter i den, og de var næsten allesammen fra hansestædernes blomstringstid — nærmere betegnet årene 1324—1411. De var præget i Hamborg, Lyneborg, Lybæk, Wismar, Rostock, Parchim, Gustrow Malchin, Stralsund, Greifswald, Hoya, Dorpat, Kiel, Flensborg og Ribe, og bestod næsten udelukkende af wittener, små mønter med stort sølvindhold (Wit = Hvid). Hvordan denne hanseatiske skat er havnet på Sevedø, er en gåde; men sandsynligvis er det penge, der er reddet fra en stranding. En del af fundet, 116 mønter, opbevares på Nationalmuseet, der har en nøjagtig fortegnelse over hele fundet.

2) Forannævnte Valdemar Fiedler har til Aksel Ollriks samling af „Gamle Danske Folkeviser“ indsendt en vise, som han i 1847 havde hørt synges af Myse Ellen i Per Bondefogeds gård. Visen lyder som følger:

*Truels' es Dotre de vare tre
— mens Urterne gro —
De dejligste skjønnne, man for Øjne mon se
— De legte med ædelig Elskov.*

*Saa gik de dennem til Senge,
der sov de alt for længe.*

Den yngste Datter hun vaagnede op:
„Nu have vi sovet vor Ottesang bort!“

„Har vi nu sovet vor Ottesang bort,
saa bliver det nok ikke for Bedste vort.“

De lytted efter den lille Lærke;
saa klædte de dem udi Silkesærke.

Saa toge de dennem det røde Guld,
ja, deres Fingre de satte alt for fuld.

Saa gik de dennem i Hojestue;
En Silkekjole de paa dem drog.

Saa gik de dennem i Hojeloft;
en Silkekaabe de over dem drog.

Saa toge de deres Handsker paa;
saa vilde de dennem til Kirken gaa.

Og der de kom til Borgeled,
der stode tre Rovere at hvile derved.

„Velkommen, velkommen tre skøn Jomfruer hid;
nu have vi staaet her længe at bie.“

„Har I nu staaet her længe at bie,
saa bliver det nok ikke for Bedste vort.“

„Enten vil I være tre Roveres Viv,
eller og vil I lade jert unge Liv.“

„Nej, hverken vil vi være tre Roveres Viv,
beller vi vil og lade vores unge Liv.“

Men først maatte de være tre Roveres Viv,
og saa maatte de og lade deres unge Liv.

Saa toge de Rovere det røde Guld paa,
saa spurgte de Vej til Truels'es Gaard.

Og der de kom til Truels'es Gaard,
der stod Truels'es Frue, var svøbt udi Maar.

Sognets ældste fortæller

„God Aften! God Aften, Hr. Truels'es Frue,
og vil hun laane os Hus i Nat?“

„Og vil hun laane os Hus i Nat,
saa skal hun vist faa det røde Guld at se.“

„Det sidste jeg det røde Guld saa,
der havde mine egne tre dotre det paa.“

Ja, det blev ophævet alt med en Hast,
ja, de blev fort til Slottet med en Fart.

De to blev lagt paa Stejler og Hjul
— mens Urterne gro —
Den tredje han fik og saa haard en Død.
— De legte med ædelig Elskov. —

³⁾ En mand fra sognet, der er død for mange år siden, har fortalt mig, at der engang har stået et kors ved Skindeled til minde om de tre dræbte piger.

⁴⁾ Henrettelsen fandt sted på Kanehøj d. 13. januar 1851.

M. A. Ebbesen.